

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Το Γ θέμα των εξετάσεων: το ερμηνευτικό σχόλιο

Αν το Β θέμα με το πλήθος των ερωτήσεων και το εύρος της βαθμολόγησής του είναι το πιο περίπλοκο, το Γ θέμα είναι το πιο ακανθώδες. Στην πραγματικότητα είναι το μόνο θέμα που αφορά τη λογοτεχνία και δικαιολογεί τον όρο της συνεξέτασης. Περιορισμένη, αλλά όχι αμελητέα είναι και η βαθμολογική του βαρύτητα αφού συμμετέχει 15% στον τελικό βαθμό.

Σύμφωνα με το εγχειρίδιο του μαθητή και το εκεί γλωσσάρι όρων:

Ερμηνευτικό Σχόλιο

Είναι ένα γραπτό σχόλιο, περιορισμένης έκτασης, που περιλαμβάνει την ανάπτυξη αφενός του βασικού, για τους/τις μαθητές/τριες, ερωτήματος/θέματος του κειμένου και αφετέρου της ανταπόκρισής τους σε αυτό. Στο ερμηνευτικό σχόλιο, ο/η μαθητής/-τρια δεν περιορίζεται στο «τι λέει το κείμενο» αλλά επεκτείνεται στο «τι σημαίνει για τον/την ίδιον/-α». Με τη συγγραφή του ερμηνευτικού σχολίου, διευκολύνεται η ανάδυση του «εγώ» και «ελέγχεται» σύνθετα ο βαθμός εκπλήρωσης του γενικού και των ειδικότερων σκοπών διδασκαλίας του μαθήματος.

Ερώτημα/Θέμα

*Είναι το ερώτημα που προκαλείται στον αναγνώστη/στην αναγνώστρια, όταν διαβάσει ένα λογοτεχνικό κείμενο και απορρέει από αυτό που ο καθένας πιστεύει ότι είναι το πιο κρίσιμο θέμα συζήτησης που θέτει το κείμενο. Το «ερώτημα» δεν είναι μια οποιαδήποτε ερώτηση, διευκρινιστικού, λ.χ., τύπου· η απάντησή του δεν περιέχεται συνήθως ούτε αποκλειστικά στο κείμενο. Αντίθετα, το «ερώτημα» παράγεται από έναν βαθύ πυρήνα σιωπής μέσα στο κείμενο και επιδέχεται πολλές απαντήσεις. Ερώτημα, λ.χ., για το ποίημα *Περιμένοντας τους βαρβάρους* του Κ. Π. Καβάφη θα μπορούσε να είναι το «Ποιοι είναι οι βάρβαροι; Τι συμβολίζουν» ή «Γιατί εκείνοι που τους περιμένουν δείχνουν να τους έχουν τόση ανάγκη;»· όχι, όμως, «τι ήταν οι ύπατοι και οι συγκλητικοί;». Οι τοποθετήσεις των αναγνωστών/-τριών στο ερώτημα συνθέτουν σταδιακά μια πολλαπλή ερμηνεία. Για παράδειγμα, στο δεύτερο ερώτημα για το ποίημα *Περιμένοντας τους βαρβάρους* θα μπορούσαν να ακουστούν απόψεις, όπως: «για να τους βγάλουν από την αποχαύνωση του πολιτισμού» ή «για να αποτινάξουν τις ευθύνες τους για το αδιέξοδο στο οποίο περιήλθαν» κ.ά. Επειδή το θέμα συνδέεται με την οπτική και τα επίπεδα ανάγνωσης του καθενός και της καθεμιάς, τα θέματα είναι ρευστά και ποικίλλουν.*

Σύμφωνα με το ΦΕΚ αξιολόγησης 4134 9-9-2021:

Το τρίτο θέμα σχετίζεται με το λογοτεχνικό κείμενο και αφορά στην παραγωγή ερμηνευτικού σχολίου, με το οποίο επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες, αφενός να αναπτύξουν κρίσιμα θέματα/ερωτήματα που πραγματεύεται το λογοτεχνικό κείμενο, αξιοποιώντας συνδυαστικά κειμενικούς δείκτες ή και στοιχεία συγκειμένου, αφετέρου να τοποθετούνται/ανταποκρίνονται στα θέματα/ερωτήματα αυτά, τεκμηριώνοντας τις προσωπικές τους θέσεις. Η προβλεπόμενη έκταση της απάντησης μπορεί να κυμαίνεται από 100 έως 200 λέξεις.

Το τρίτο θέμα βαθμολογείται με 15 μονάδες. Στις συμπληρωματικές οδηγίες του ΥΠΑΙΘ, Ιανουάριος 2020

Το «ερμηνευτικό σχόλιο» στις γραπτές εξετάσεις αποτελεί σχόλιο, περιορισμένης έκτασης (π.χ. 100-150 λέξεις ή 150-200 λέξεις), που περιλαμβάνει την ανάπτυξη αφενός του βασικού, για τους/τις μαθητές/τριες, ερωτήματος/θέματος του κειμένου και αφετέρου της ανταπόκρισής τους σε αυτό. Στο ερμηνευτικό σχόλιο, ο/η

μαθητής/-ήτρια δεν περιορίζεται στο «τι λέει το κείμενο» αλλά επεκτείνεται στο «τι σημαίνει για τον/την ίδιον/-α». Στην εκφώνηση του ερωτήματος είτε γίνεται αναφορά σε κειμενικούς δείκτες είτε όχι, οι μαθητές/τριες, κατά τη διδασκαλία, ασκούνται συστηματικά, για να είναι σε θέση να τεκμηριώνουν την ερμηνεία τους με στοιχεία του κειμένου. Επομένως, το ερώτημα «πώς το λέει» το κείμενο δεν μπορεί να αγνοείται.

Ενδεικτική πορεία για τη συγγραφή του ερμηνευτικού σχολίου είναι, μετά την ανάγνωση του κειμένου και πριν ξεκινήσει να γράφει το «σχολίο» του/της, ο/η μαθητής/-ήτρια να εντοπίσει ποιο είναι, κατά τη γνώμη του/της, το θέμα του κειμένου. Να καταγράψει στη συνέχεια το ερώτημα ή τα ερωτήματα που απορρέει/-ουν από τον τρόπο που χειρίζεται ο/η συγγραφέας το θέμα του/της. Τέλος, ο/η μαθητής/-ήτρια να αξιολογήσει ποιο από τα ερωτήματα παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τον ίδιο/-α και σε αυτό να στηρίζει το ερμηνευτικό του/της σχολίο. Στη συνέχεια, κατά τη συγγραφή του σχολίου οι μαθητές και οι μαθήτριες οφείλουν να τεκμηριώσουν με αναφορές στο κείμενο ή σε συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες τις απαντήσεις τους.

Στις συμπληρωματικές οδηγίες του ΥΠΑΙΘ, Οκτώβριος 2020

Το ερμηνευτικό σχόλιο στις γραπτές εξετάσεις αποτελεί σχόλιο, περιορισμένης έκτασης (π.χ. 100-150 λέξεις ή 150-200 λέξεις), που περιλαμβάνει την ανάπτυξη του βασικού, για τους μαθητές και τις μαθήτριες, ερωτήματος/θέματος του κειμένου και της ανταπόκρισής τους σε αυτό. Στο ερμηνευτικό σχόλιο ο μαθητής και η μαθήτρια δεν περιορίζεται στο «τι λέει το κείμενο», αλλά επεκτείνεται στο «τι σημαίνει για τον/την ίδιον/-α». Στην εκφώνηση του ερωτήματος είτε γίνεται αναφορά σε κειμενικούς δείκτες είτε όχι, οι μαθητές και οι μαθήτριες, κατά τη διδασκαλία, ασκούνται συστηματικά, για να είναι σε θέση να τεκμηριώνουν την ερμηνεία τους με στοιχεία του κειμένου. Επομένως, το ερώτημα «πώς το λέει» το κείμενο δεν μπορεί να αγνοείται.

Ενδεικτική πορεία για τη συγγραφή του ερμηνευτικού σχολίου είναι:

- Μετά την ανάγνωση του κειμένου και πριν ξεκινήσει να γράφει το σχολίο του/της, ο μαθητής και η μαθήτρια να εντοπίσει ποιο είναι, κατά τη γνώμη του/της, το θέμα του κειμένου.
- Να καταγράψει στη συνέχεια το ερώτημα ή τα ερωτήματα που απορρέει/-ουν από τον τρόπο που χειρίζεται ο/η συγγραφέας το θέμα του/της.
- Να αξιολογήσει ποιο από τα ερωτήματα παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τον/την ίδιο/-α και σε αυτό να στηρίζει το ερμηνευτικό του/της σχολίο.
- Να τεκμηριώσει με αναφορές στο κείμενο ή/και σε συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες την απάντησή του.

Στην εκφώνηση του ερωτήματος καλό είναι να αποφεύγεται η αναφορά σε κειμενικούς δείκτες (χωρίς να είναι όμως δεσμευτικό), αλλά οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να τεκμηριώνουν την ερμηνεία με στοιχεία του κειμένου (κειμενικοί δείκτες).

Οι διατυπώσεις του ερωτήματος αυτού είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν:

- α) Τον εντοπισμό και σχολιασμό του θέματος (λ.χ. Να σχολιάσετε εκείνο το θέμα, από όσα θέτει το κείμενο, που κρίνετε πιο σημαντικό ή Ποιο είναι το ερώτημα που, κατά τη γνώμη σας, θέτει το κείμενο; Ποια είναι η δική σας απάντηση σε αυτό;)
- β) Έναν ή δύο κειμενικούς δείκτες, βάσει των οποίων οι μαθητές και οι μαθήτριες διατυπώνουν και σχολιάζουν το θέμα/ερώτημα (λ.χ. Να διατυπώσετε το κεντρικό ερώτημα που θέτει το κείμενο με βάση...).

Αξιολόγηση του ερμηνευτικού σχολίου

Κατά την αξιολόγηση του ερμηνευτικού σχολίου λαμβάνονται υπόψη η ποιότητα της διατύπωσης του βασικού θέματος/ερωτήματος από τον μαθητή και τη μαθήτρια, η υποστήριξη με στοιχεία του κειμένου και η οργάνωση και γλώσσα που χρησιμοποιείται (σύμφωνα με τη ρουμπρίκα αξιολόγησης που περιλαμβάνεται στο Παράρτημα των Οδηγιών). Η κατανομή των επιμέρους μονάδων προτείνεται να προσαρμόζεται ανάλογα με τα ζητούμενα (θέμα/ανταπόκριση/υποστήριξη, στην παρουσίαση των οποίων συνυπολογίζεται η οργάνωση του λόγου και η γλώσσα).

α. Σχετικά με την κατανόηση και την ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου αξιολογείται: η σαφήνεια της διατύπωσης του βασικού θέματος, το οποίο σχετίζεται με τον βαθμό κατανόησης των ιδεών και του

συναισθηματικού κλίματος του κειμένου, και η αναγνωστική ανταπόκριση των μαθητών και των μαθητριών στο θέμα, με την επαρκή τεκμηρίωση/ υποστήριξη της απάντησης με αναφορές-παραπομπές στο κείμενο.

β. Οι αναφορές στο κείμενο ή σε συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες αξιολογούνται στον βαθμό που υποστηρίζουν επιτυχώς την ερμηνευτική προσέγγιση του μαθητή και της μαθήτριας.

γ. Σχετικά με την οργάνωση και τη γλωσσική έκφραση του ερμηνευτικού σχολίου αξιολογείται: η αλληλουχία και η συνοχή του ερμηνευτικού σχολίου ως παραγόμενου κειμένου, η χρήση του κατάλληλου λεξιλογίου και η επίπτωση τυχόν γραμματικοσυντακτικών λαθών στην ερμηνευτική εκδοχή του μαθητή και της μαθήτριας.

δ. Επιδιώκεται το ερμηνευτικό σχόλιο να αξιολογείται συνολικά ως προς τα παραπάνω κριτήρια και να είναι εμφανής σ' αυτό η κατανόηση/ ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου, καθώς και η τεκμηριωμένη ανταπόκριση του μαθητή και της μαθήτριας απέναντι στο ερώτημα/ θέμα που διατυπώνει.

Ενδεικτικές διατυπώσεις από τις οδηγίες Ιανουαρίου 2020 και Οκτωβρίου 2020 (οι διατυπώσεις του Οκτωβρίου γράφονται με κόκκινο χρώμα για να διακρίνονται από τις παλαιότερες)

1. Να σχολιάσεις εκείνο το θέμα, από όσα θέτει το κείμενο, που κρίνεις πιο σημαντικό. Τεκμηρίωσε τη θέση σου.
2. Να σχολιάσετε εκείνο το θέμα, από όσα θέτει το κείμενο, που κρίνετε ως το πιο σημαντικό. Ποια είναι η δική σας θέση;
3. Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο για το ποίημα/ αφήγημα κ.λπ.
Πανομοιότητα στις οδηγίες Οκτωβρίου 2020
4. Ποιο είναι το ερώτημα που, κατά τη γνώμη σας, θέτει το κείμενο “mal du depart” του Νίκου Καββαδία; Ποια είναι η απάντηση του ποιητικού υποκείμενου σ' αυτό; Ποια είναι η δική σας απάντηση;
5. «Θεσσαλονίκη, Μέρρες του 1969 μ. Χ.»: Ποιο είναι το ερώτημα που προκύπτει, κατά τη γνώμη σας, από τους στίχους 15 και 17 του ποιήματος; Αυτό το θέμα τι σημαίνει για εσάς;
6. «Θεσσαλονίκη, Μέρρες του 1969 μ.Χ.»: Οι στίχοι 15 και 17 που είναι μέσα σε παύλες, ποια βαρύτητα έχουν, κατά τη γνώμη σας, στο θέμα του ποιήματος; Κατά πόσο αυτό το θέμα είναι επίκαιρο για σας;
7. Μελετητές υποστηρίζουν ότι το «Θεσσαλονίκη, Μέρρες του 1969 μ.Χ.» είναι ποίημα που έχει πολιτικές διαστάσεις. Με ποια στοιχεία του κειμένου μπορεί αυτό να τεκμηριωθεί; Ο σημερινός αναγνώστης θα προσλάμβανε το κείμενο με τον ίδιο τρόπο;
8. «Ένα παιδί μετράει τα άστρα»: Να παρουσιάσεις τη συναισθηματική κατάσταση του δάσκαλου, όπως αυτή εμφανίζεται στο απόσπασμα. Εννοείται ότι η γνώμη σου είναι ανάγκη να στηριχθεί σε δείκτες του κειμένου.
9. Λαμβάνοντας υπόψη σου τη μορφή και το περιεχόμενο της τελευταίας στροφής του ποιήματος, να σχολιάσεις τον ρόλο της σε σχέση με το όλο ποίημα.

Εκφωνήσεις από τις πανελλαδικές εξετάσεις 2020

10. Ποιο είναι το θέμα του ποιήματος, κατά τη γνώμη σας; Ποιο ρόλο έχει η Ποίηση στην προσωπική σας ζωή; Να απαντήσετε αξιοποιώντας τουλάχιστον τρεις (3) κειμενικούς δείκτες (150-200 λέξεις).
11. Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σας, το θέμα του ποιήματος; Να γράψετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο, τεκμηριώνοντάς το με τουλάχιστον τρεις (3) κειμενικούς δείκτες (150-200 λέξεις).

Εκφωνήσεις από τις πανελλαδικές εξετάσεις 2020

12. Γιατί, κατά τη γνώμη σας,

«Στον Σείριο δακρύσαν τα παιδιά και βάλαν από εκείνη τη βραδιά/ μιαν έγνοια στη μικρούλα τους καρδιά.»;

Να απαντήσετε, αξιοποιώντας τρεις(3) διαφορετικούς κειμενικούς δείκτες του ποιήματος. Θα ήσαστε ικανοποιημένοι/ες ή δυσαρεστημένοι/ες, αν ζούσατε, όπως τα παιδιά στον Σείριο και γιατί; (150-200 λέξεις)

13. Ποιος είναι ο ρόλος του τραγουδιού στη ζωή του ποιητικού υποκειμένου, σύμφωνα με το Κείμενο 3 ; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου, αξιοποιώντας τρεις (3) κειμενικούς δείκτες. Πώς λειτουργεί το τραγούδι στις δύσκολες περιστάσεις της δικής σου ζωής; (150-200 λέξεις) Μονάδες 15

Διατυπώσεις από τα ενδεικτικά κριτήρια του ΙΕΠ, Νοέμβριος 2020

14. Στο Κείμενο 3 παρατηρούμε την ύπαρξη αντιθέσεων. Ποιες είναι αυτές και πώς, κατά τη γνώμη σας, σχετίζονται με την ψυχική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου; (100-150 λέξεις) (1^ο κριτήριο)
15. Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σας, το κύριο θέμα του Κειμένου 2; Να τεκμηριώσετε την άποψή σας, αξιοποιώντας τους κατάλληλους κειμενικούς δείκτες. Πιστεύετε ότι οι σημερινοί νέοι είναι ενυποθητοποιημένοι σε αυτό το θέμα; (150-200 λέξεις) (2^ο κριτήριο)
16. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η σχέση που έχει αναπτύξει το ποιητικό υποκείμενο με το ποδήλατο, όπως την προσλαμβάνετε στο Κείμενο 3; (150-200 λέξεις) (3^ο κριτήριο)
17. Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σχόλιό σας για το Κείμενο 3, παρουσιάζοντας το κύριο, κατά τη γνώμη σας, θέμα του. Να συμπεριλάβετε στην απάντησή σας σχετικούς με το θέμα δείκτες του ποιήματος και την προσωπική σας ανταπόκριση σε αυτό (150-200 λέξεις) (4^ο κριτήριο)

Ποικίλες διατυπώσεις από τα σχολικά εγχειρίδια, σεμινάρια, ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ ΓΛΩΣΣΑ κ.λπ.

18. Ποιο είναι κατά τη γνώμη σου το θέμα που θέτει το διήγημα Φουραντάν (200-300 λέξεις)
19. Ποιο είναι το αίτημα που διατυπώνει το ποιητικό υποκείμενο; Με ποιον τρόπο το ενισχύει και γιατί είναι δύσκολο να πραγματοποιηθεί; Το σχόλιό σου να στηριχτεί σε κειμενικά στοιχεία και να εκτείνεται σε 100-150 λέξεις.
20. Ποιο είναι το θέμα του ποιήματος (Κείμενο 3); Ποια είναι η άποψή σου για τον τρόπο που το αντιμετωπίζει το ποιητικό υποκείμενο; (100-150 λέξεις)
21. Να γράψετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο (120-150 λέξεις) για το ποίημα, εστιάζοντας στον διάλογο που αναπτύσσεται σε αυτό. (15 μονάδες)
22. Ποιο είναι το ερώτημα που θίγει το κείμενο και ποια απάντηση δίνει κατά την άποψή σου το κείμενο; Ποια είναι η στάση σου σε αυτό το ερώτημα/ θέμα; Να τεκμηριώσεις την άποψή σου με κειμενικούς δείκτες.
23. Ποιο είναι για σένα το θέμα/ερώτημα που θέτει το κείμενο. Κάνε μια σύντομη τοποθέτηση.
24. Συγκρίνοντας την αρχή με το τέλος του έργου ποιο νομίζεις είναι το θέμα/ερώτημα που θέτει το κείμενο;
25. Ποια πορεία διήρνεσε ο χαρακτήρας από την αρχή έως το τέλος του έργου; Πώς αυτή η πορεία συνδέεται με το θέμα/ερώτημα που θέτει το κείμενο;
26. Ποιο είναι το βασικό πρόβλημα που θίγει το ποίημα του Ν. Βρεττάκου (Κείμενο 3) και με ποιον τρόπο το αντιμετωπίζουν οι άμεσα θιγόμενοι; Συμφωνείτε; Να γράψετε ένα κείμενο 150 λέξεων στο οποίο να απαντάτε τα παραπάνω ερωτήματα και να παρουσιάζετε και τη δική σας άποψη
27. Ποιο πρόβλημα αναδεικνύει το ποίημα του Ν. Εγγονόπουλου (Κείμενο 3); Ποια είναι η θέση του ποιητή και ποιες σκέψεις σας γεννά; Να απαντήσετε σε ένα κείμενο 150 λέξεων.
28. Σε ποια ζωή ελπίζει η ποιήτρια; Ποια είναι τα σημαντικά χαρακτηριστικά μιας τέτοιας ζωής; Να απαντήσετε με αναφορές σε τρεις τουλάχιστον κειμενικούς δείκτες. Β) Να σχολιάσετε τις ελπίδες της Κατερίνας Γώγου αναπτύσσοντας τις δικές σας σκέψεις και συναισθήματα. (150 – 200 λέξεις)
29. Ποιο πρόβλημα αναδεικνύει το τραγούδι των Ν. Γκάτσου/ Μάνου Χατζιδάκι (Κείμενο 3); Ποια είναι η θέση του ποιητή και ποιες σκέψεις σας προκαλεί; Να απαντήσετε σε ένα κείμενο 150 λέξεων

Μερικές βασικές οδηγίες για την ανάπτυξη του ερμηνευτικού σχολίου:

- Ο/η μαθητής/τρια οφείλει να διαβάσει πολύ προσεκτικά την εκφώνηση (αυτό ισχύει για όλες τις εκφωνήσεις και για όλα τα μαθήματα). Υπάρχει περίπτωση το ερώτημα του Γ θέματος να αποκλίνει από το σύνηθες. Για παράδειγμα, τα ερωτήματα 5, 6, 7, 8, 9, 13, 15, 20, 24, 25, 27 αποκλίνουν από τις συνηθισμένες διατυπώσεις, δεν έχουν τη συνηθισμένη μορφή. Ο/η μαθητής/τρια απαντά στο συγκεκριμένο ερώτημα και όχι σε αυτό που έχει έτοιμο στο μυαλό του.
- Εντούτοις, ακόμη και σε εκφωνήσεις πιο ειδικές (όπως οι παραπάνω και ιδίως 5, 6, 7, 13, 15) σκόπιμο είναι ο/η μαθητής/τρια να μην περιορίζεται μόνο στο όριο του συγκεκριμένου ερωτήματος αλλά να συνδέει με το -κατά τη γνώμη του/της- θέμα του κειμένου.
- Κάθε μαθητής/τρια πρέπει να προσέξει ώστε να μην παγιδευτεί από τις ιδέες και τα θέματα των μη λογοτεχνικών κειμένων. Μπορεί ο τίτλος ή κάποιο στοιχείο του λογοτεχνικού κειμένου να ταιριάζουν με τα μη λογοτεχνικά, αλλά το βασικό θέμα ή ερώτημα να είναι ολωσδιόλου διαφορετικό. Δεν είναι υποχρεωτικό να είναι ομόθεμα τα μη λογοτεχνικά κείμενα με το λογοτεχνικό.
- Στη διατύπωση του θέματος ή του ερωτήματος ο/η μαθητής/τρια / αναγνώστης/τρια δεν περιορίζεται στις πολύ συγκεκριμένες καταστάσεις/ συναισθήματα/ γεγονότα που εμπεριέχονται στο κείμενο, αλλά γενικεύει σχετικά με την ανθρώπινη κατάσταση που το κείμενο αντιπροσωπεύει (βλ. και γλωσσάρι σχολικού εγχειριδίου).
- Για τον παραπάνω λόγο το ερμηνευτικό σχόλιο δεν μπορεί να περιορίζεται στην αναδιήγηση του αρχικού κειμένου. Πρέπει να εντοπιστούν και να γραφτούν και τα νοήματα που κρύβονται σε αυτό, η «ανθρώπινη κατάσταση».
- Προκειμένου για το θέμα σε σχέση με το ερώτημα (όπως οι όροι εισάγονται στις τελευταίες οδηγίες του ΥΠΑΙΘ όπου φαίνεται να διακρίνεται θέμα και ερώτημα) μία πιθανή προσπέλαση είναι ότι το θέμα είναι το ευρύτερο ζήτημα, το γενικότερο συναίσθημα/ κατάσταση/ συνθήκη που θίγεται στο ποιητικό ή πεζό κείμενο. Το ερώτημα είναι «το πιο κρίσιμο θέμα συζήτησης που θέτει το κείμενο», οι ιδιαίτερες πτυχές που εμφανίζονται από τον τρόπο που χειρίζεται το θέμα ο δημιουργός, ο «πυρήνας προβληματισμού» που προκύπτει από το κείμενο. Για παράδειγμα, θέμα «η καταπίεση»/ ερώτημα «πώς αλλάζει αυτή τον τρόπο σκέψης» ή θέμα «ο έρωτας»/ μπορεί να κάνει τον άνθρωπο να χάσει τον εαυτό του;
- Γενικότερα οι προσεγγίσεις του δίπολου «θέμα/ερώτημα» φαίνεται να συγκλίνουν στο ότι το ερώτημα απορρέει από το θέμα.
- Στη διατύπωση του θέματος / ερωτήματος ο/η μαθητής/τρια οφείλει να λάβει υπόψη του ολόκληρο το κείμενο. Το θέμα δεν πρέπει να αφορά ή να σχετίζεται με ένα σημείο του κειμένου αλλά με ολόκληρο το κείμενο.
- Όποια ερμηνεία ή απάντηση στο σημαντικό ερώτημα του ποιήματος επιλέξει ο/η μαθητής/τρια την ακολουθεί πιστά και με συνέπεια σε ολόκληρο το ερμηνευτικό σχόλιο. Δεν μπορεί να αλλάζει διάφορα θέματα μέσα στην απάντησή του.
- Ακόμη και αν στο ερώτημα δεν υπάρχει η πρόσθετη ερώτηση «Ποια είναι η στάση σου σε αυτό το ερώτημα/θέμα», ο/η μαθητής/τρια πρέπει να γράψει την άποψη/ στάση του/της. Από τις διευκρινιστικές οδηγίες (Ιανουαρίου 2020) μοιάζει επιβεβλημένο «Στο ερμηνευτικό σχόλιο, ο/η μαθητής/-ήτρια δεν περιορίζεται στο «τι λέει το κείμενο» αλλά επεκτείνεται στο «τι σημαίνει για τον/την ίδιον/-α». Ανάλογη διατύπωση υπάρχει και στις οδηγίες Οκτωβρίου 2020 «Το ερμηνευτικό σχόλιο στις γραπτές εξετάσεις αποτελεί σχόλιο, περιορισμένης έκτασης που περιλαμβάνει την ανάπτυξη του βασικού, για τους μαθητές

και τις μαθήτριες, ερωτήματος/θέματος του κειμένου και της ανταπόκρισής τους σε αυτό».

- Καλό είναι η ανταπόκριση/ στάση να γράφεται σε διαφορετική παράγραφο από το κυρίως ερμηνευτικό σχόλιο, ενώ πρέπει να είναι και συντομότερη από αυτό.
- Στην κατάθεση της στάσης του ο/η μαθητής/τρια πρέπει να γράψει τα συναισθήματα/ ιδέες του/της για την ανθρώπινη κατάσταση, την οποία έχει εντοπίσει ως θέμα του ποιήματος ή να απαντά στο ερώτημα που έχει διατυπώσει. Δεν πρέπει να απαντά σαν να γράφει κοινωνιολογία ή έκθεση ιδεών, με τα «έτοιμα σχήματα» από την έκθεση και τον συνηθισμένο ξύλινο λόγο. Δεν πρέπει να απαντά σε άλλο θέμα από αυτό που εντόπισε στην αρχή, έστω και αν αυτό «συγγενεύει». Αν, για παράδειγμα, θέμα του κειμένου είναι η «καταπίεση της γυναίκας» ή το ερώτημα είναι «αν η γυναίκα καταπιέζεται διαχρονικά» η κατάθεση άποψης δεν μπορεί να αφορά το «πώς κατακτιέται η ισότητα» αλλά αν όντως η γυναίκα καταπιέζεται διαχρονικά ή όχι, αν αυτό έχει αλλάξει, κ.λπ.
- Ο σχολιασμός του θέματος ή η ανάπτυξη του βασικού ερωτήματος τεκμηριώνεται πάντοτε με αναφορές στο κείμενο (στοιχεία του κειμένου) ή κειμενικούς δείκτες. Αυτό ο μαθητής πρέπει να το κάνει ακόμη και αν δεν ζητείται ρητά από την εκφώνηση. Άλλωστε, έτσι επιτυγχάνεται η ισορροπία υποκειμενικής πρόσληψης και τεκμηρίωσης/ συναισθήματος και λογικής. Εξάλλου ένα λογοτεχνικό κείμενο μπορεί να προσλαμβάνεται αλλιώς από διαφορετικούς δέκτες, οι «αναγνώσεις» να ποικίλλουν. Γι' αυτό και κάθε αναγνώστης/ δέκτης εξηγεί/ τεκμηριώνει τη δική του οπτική, τη δική του «ανάγνωση». Αυτό, μάλιστα, δεν αφορά μόνον τη λογοτεχνία αλλά και τις άλλες τέχνες: το θέατρο, τον κινηματογράφο, τη μουσική, κ.ο.κ.
- Οι αναφορές ή παραπομπές σε κειμενικά στοιχεία ή κειμενικούς δείκτες πρέπει να διαπλέκονται με την απάντηση / ανάπτυξη. Για παράδειγμα, δεν είναι αποτελεσματική μία απαρίθμηση ή ένας «κατάλογος» αναφορών που τίθενται στο τέλος του κειμένου. Καλό είναι οι αναφορές αυτές να αξιοποιούν ποικίλα κειμενικά στοιχεία, μορφικά και περιεχομένου. Τα μορφικά στοιχεία να μην είναι τα ίδια, π.χ. μόνον μεταφορές.
- Ανάλογα, ο/η μαθητής/τρια επικαλείται εκείνα τα στοιχεία του κειμένου ή εκείνους τους δείκτες στους οποίους βασίστηκε για να εντοπίσει και να αναπτύξει το ερώτημα/ θέμα εκείνους, δηλαδή, που ταιριάζουν με την ανάλυσή του και όχι οτιδήποτε συμπληρώνει τυπικά και όχι ουσιαστικά την απάντησή.
- Η αναφορά κειμενικών στοιχείων, αποσπασμάτων κ.ά. πρέπει να γίνεται με τρόπο σαφή και κατανοητό στον αναγνώστη. Δεν είναι κατανοητή, π.χ., η παραπομπή σε ένα κειμενικό απόσπασμα 2-3 γραμμών με τη μνεία μόνον της πρώτης και της τελευταίας λέξης και αποσιωπητικά. Οπότε ο/η μαθητής/τρια είτε (το προτιμότερο) αποδίδει περιληπτικά το απόσπασμα με δικά του/της λόγια είτε διαλέγει ένα πολύ αντιπροσωπευτικό σημείο και το γράφει μέσα σε εισαγωγικά, παραλείποντας με αποσιωπητικά τμήματά του. Γενικώς, πρέπει να είναι αμέσως κατανοητό στον αναγνώστη σε ποιο ακριβώς σημείο του κειμένου αναφέρεται ο/η μαθητής/τρια. Βεβαίως υπάρχει η αγωνία για το όριο των λέξεων και, δυστυχώς, δεν έχει με σαφήνεια διευκρινιστεί αν τα κειμενικά αποσπάσματα προσμετρώνται στις λέξεις. Τείνει να επικρατήσει η άποψη ότι προσμετρώνται, αν και κανονικά δεν θα έπρεπε. Σε κάθε περίπτωση, η εκτενής αντιγραφή αποσπασμάτων του κειμένου δυσχεραίνει εκφραστικά και νοηματικά τόσο τον/την μαθητή/τρια όσο και τον/την αναγνώστη/τρια. Οφείλει, λοιπόν, ο/η μαθητής/τρια να διαχειριστεί συνετά τις κειμενικές αναφορές, χωρίς όμως να θυσιάσει τη σαφήνεια της απάντησής του/της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

Τροποποίηση της με αρ. πρωτ. 107268/Δ2/03-07-2019 Υ.Α. (Β' 2881) ως προς τον τρόπο εξέτασης του μαθήματος «Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία» της Γ' τάξης ΓΕΛ Αρ. Πρωτ. 124892/Δ2 02-08-2019

Τεύχος Β' 4441/03.12.2019 ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ 50091

Οδηγίες για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας και των Αρχαίων Ελληνικών στη Γ' τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου και Γ' και Δ' τάξεις Εσπερινού Γενικού Λυκείου για το σχολικό έτος 2019-2020 Αθήνα, 16-09-2019 Αρ. Πρωτ. 143300/Δ2 με τις εκεί ρουμπρικές αξιολόγησης

Για το μάθημα της «Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας» Συμπληρωματικές οδηγίες ΥΠΑΙΘ 9/1/2020 Αθήνα, 09-01-2020 Αρ. Πρωτ. 2376/Δ2

Για το μάθημα της «Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας» Συμπληρωματικές οδηγίες ΥΠΑΙΘ 134046/Δ2/06.10.2020

<http://iep.edu.gr/el/graf-b-yliko/geniko-lykeio>

http://www.iep.edu.gr/images/IEP/Modules/Sj_K2_Extra_Slider/Fakeloi_Ylikou/Logotechnia_G-Lykeiou_Fakelos-Ylikou_Diktya-Keimenon.pdf

http://www.iep.edu.gr/images/IEP/Modules/Sj_K2_Extra_Slider/Fakeloi_Ylikou/Logotechnia_G-Lykeiou_Fakelos-Ekpaideytikoy.jpg

<http://politropi.greek-language.gr/>

Γεωργιάδου, Α., Δεμερτζή, Κ., Δουζίνα, Μ. (2020). *Νεοελληνική Λογοτεχνία. Προσεγγίζοντας το αδίδακτο λογοτεχνικό κείμενο*. Αθήνα. Εκδόσεις Πατάκη.

Κόχιλα, Ι., Κυριακουλάκη, Α., Μουντάνου, Ρ. (2019). *Σημειώσεις Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Γ' Λυκείου*. Αθήνα: Πολύτροπη Αρμονία.

Μοίρα, Π. (2020-2021). *Το ερμηνευτικό σχόλιο στη Λογοτεχνία : η εμπειρία στην τάξη*. [Διαθέσιμο στο <http://fotodendro.blogspot.com/2020/05/blog-post.html>]

Παπαγεωργιάκης, Δ. (2020) *Το ερμηνευτικό σχόλιο: η αξιολόγηση*. [Διαθέσιμο στο <https://www.scribd.com/document/448862563/%CE%A4%CE%9F-%CE%95%CE%A1%CE%9C%CE%97%CE%9D%CE%95%CE%A5%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F-%CE%A3%CE%A7%CE%9F%CE%9B%CE%99%CE%9F-%CE%9A%CE%91%CE%99-%CE%97-%CE%91%CE%9E%CE%99%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%97%CE%A3%CE%97-%CE%A4%CE%9F%CE%A5>]

Τσουκαλάς Π. (2020-2021). Υλικό από την ηλεκτρονική τάξη.

www.agathi.pbworks.com.